

ΥΠΑΤΙΑ Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Ἐάν οἱ νεώτεροι χρόνοι ἐπιδεικνύουσι γυναῖ-
κας λογίας, οὐχ ἥττον ἔχει καὶ ἡ ἀρχαιότης νὰ
ἐπιδείξῃ τὰς αὐτῆς σοφὰς γυναῖκας, αἵτινες ἢ
ὡς διδασκαλοὶ ἢ ὡς συγγραφεῖς καὶ τὸ φύλον
κτύπων ἐκλείψαν καὶ τὰς ἐπιστήμας προήγαγον.
Τῶν πλείστων ὅμως ἀρχαίων σοφῶν γυναικῶν
μόνον δυστυχῶς τὰ ὀνόματα γινώσκουμεν, ὀλίγων
δὲ τινων καὶ τοὺς τίτλους τῶν συγγραμμάτων
αὐτῶν ἡ ἱστορία παρέδωκεν ἡμῖν. Αὐταὶ αἱ συγ-
γραφαί, αἱ μέχρις ἡμῶν διασω-
θεῖσαι, εἰσὶν ἐλάχιστα. Αἱ σο-
φαὶ δὲ αὗται γυναῖκες τῆς ἀρ-
χαιότητος πρὸς πάσας τὰς διευ-
θύνσεις τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας
στραφεῖσαι, ἀντιπροσωπεύουσι
πάσας τὰς ἀρχαίας φιλοσοφικὰς
σχολάς, τὴν τε τῶν Πυθαγο-
ρείων καὶ τὴν τῶν Μεγαρέων,
τὴν κυρηναϊκὴν καὶ τὴν ἐπικου-
ρείων, τὴν πλατωνικὴν καὶ τὴν
νεοπλατωνικὴν, καὶ αὐτὴν τὴν
κυνικὴν δὲν ἐλλείπουσι δὲ ἡμῖν
καὶ Ἰουδαῖαι καὶ χριστιαναὶ φι-
λόσοφοι. Τίς ἀγνοεῖ τὴν Πυθα-
γορείαν Θεανῶ, τὴν τοῦ Σωκρά-
τους διδάσκαλον Διοτίμαν, τὴν
κυνικὴν Ἰππαρχίαν, τὰς μαθητριάς τοῦ Ἐπικού-
ρου Λεόντιον καὶ Δανάην τὴν αὐτῆς θυγατέρα,
καὶ πλείστας ἄλλας; Δυσπρὸν δ' εἰπεῖν ἡ ἱστο-
ρία τῆς φιλοσοφίας, ἥτις διέσωσεν ἡμῖν τὰ ὀνό-
ματα τῶν γυναικῶν αὐτῶν, παρέδωκε προσέτι
ὅτι πολλῶν ἐξ αὐτῶν τὸ ἦθος δὲν ἐτελειοποιεῖτο
σὺν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πνεύματος· οἱ τινὲς μάλ-
ιστα αὐτῶν ἦσαν κεκηρυγμένοι πολέμιοι τῆς
κοσμιότητος, προβιβάσασαι μέχρις ἀπιστεῦτου
τὴν ἀναίδειαν. Εἶνε φαινόμενον τοῦτο ἄξιον τῆς
μελέτης τῶν ἠθικολόγων· διατί ἡ γυνὴ ἐνίοτε,
προσκτώσα τὴν τοῦ πνεύματος καλλονήν, ἀπόλ-
υσι τὴν ἐν τῇ φύσει αὐτῆς ἐγγενῆ, οὕτως εἰπεῖν,
αἰδῶ; Διατί, τηρουμένης παντοτε καὶ λαμβά-
νομένης ὑπ' ὅψιν τῆς ἀναλογίας, ἔχομεν ἐν τῇ
ἱστορίᾳ πλείους ἀνηθικούς λογίας γυναῖκας
ἢ ἀνηθικούς λογίους ἀνδρας;

Ἐάν ἔχομεν ὅμως ἀνηθικούς λογίας γυναῖκας,
ἔχομεν ἐπίσης καὶ γυναῖκας, ὧν ἡ πνευματικὴ
μόρφωσις ἐβάδισε παραλλήλως τῇ τοῦ ἥθους

τελειότητι, γυναῖκας αἵτινες πρέπει νὰ τιμῶν-
ται διὰ τὴν παιδείαν των καὶ νὰ θαυμάζωνται
διὰ τὴν σωφροσύνην των. Πάσας δὲ ταύτας τὰς
σοφὰς καὶ σώφρονας ἄμα γυναῖκας ὑπερέβη ἡ
Ἀλεξανδρινὴ φιλόσοφος Ὑπατία, ἥς τὸν βίον
προτιθέμεθα νὰ διαγράψωμεν. Ἡ γυνὴ αὕτη ἡ
οὐσα κάλλει ὠραία, εἴπερ τις ἄλλη γυνή, ὑπε-
ρηκόντισε συγχρόνως καὶ πάσας τὰς γυναῖκας
κατὰ τὴν σοφίαν· ἡ φύσις εἶχε δωρήσῃ αὐτῇ

ἐκτάκτως ἔξοχον κάλλος σώμα-
τος καὶ ἔξοχον εὐφυΐαν καὶ πνευ-
ματικὰ χάρισματτα. Ἐκ τῶν προ-
γενεστέρων αὐτῆς οὐδεμία ὑψώ-
θη εἰς τὸν βαθμόν, εἰς ὃν ἐκείνη
ἀνέβη, ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστε-
ρων, μὴ ἐξαίρουμένων μὴδ' αὐ-
τῶν τῶν νεωτάτων, ἀμφιβάλ-
λομεν ἂν δύναται τις νὰ παρα-
βληθῇ πρὸς αὐτήν. Ζῶσα ἐδοξά-
ξασθη ὡς οὐδεμία ἄλλη γυνή,
πάντας δὲ τοὺς συγχρόνους αὐ-
τῆς ἀνδρας ὑπερέβη κατὰ τὴν
σοφίαν. Παραδόξως δὲ καὶ κατ'
ἀντίθεσιν καταπληκτικὴν ὅσον
ἐνδοξος ὑπῆρξεν ὁ βίος αὐτῆς,
τόσον οἰκτρὸν ἔσχε τὸ τέλος·

γυναῖκα φιλόσοφον οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι νὰ
ἐπιδείξωσιν οἱ αἰῶνες ὡς τὴν Ὑπατίαν· καὶ θα-
νατον δὲ φιλοσόφου, τόσον οἰκτρὸν καὶ ἀνάξιον,
παλιν ἡ ἱστορία οὐδένα ἀναφέρει.

Ἡ Ὑπατία ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ πα-
τρὸς Θεωνος. Ἔτος τῆς γεννήσεως αὐτῆς λέ-
γεται, κατὰ πάσαν πιθανότητα, τὸ 355 μετὰ
Χριστόν· ἀκριβῶς ὅμως εἰπεῖν, τοῦτο εἶνε ἀπροσ-
διόριστον. Κατὰ τὸν Φιλοστόργιον, ἤκμαζεν
ἤδη, ὡς διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας, ἐπὶ τῶν
αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Βαλεντος καὶ Βα-
λεντιανοῦ (379), μόλις δηλαδὴ εἰκοσιετρε-
τής. Κατὰ δὲ τὸν Μαλαχὰν, ὅτε ἐθανατώθη ἦν
«παλαιὰ γυνή»· ἔκφρασις, ἥτις εἶνε λίαν ἀ-
προσδιόριστος, διότι παλαιὰ δύναται νὰ θεω-
ρηθῇ πᾶσα οὐχὶ νέα πλέον τὴν ἡλικίαν. Παρα-
δεχόμενοι τὸ ἀνωτέρω ἔτος 355 ὡς ἔτος τῆς
γεννήσεώς της, ὑπολογίζομεν ὅτι ἐφρονέθη ἄγουσα
τὸ ἐξηκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς.
Ὁ πατὴρ τῆς Ὑπατίας Θεὼν ἦτο φιλόσοφος Αἰ-

ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΤΑΝΛΕΪ

γύπτιος, κατὰ τὸν Σουΐδαν, εἰς τῶν ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἦκμασε δὲ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, καὶ ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, ὧν ὀλίγιστα μόνον καὶ οὐχὶ τὰ κάλλιστα περιεσώθησαν. Τοιοῦτου πατρὸς θυγάτηρ οὖσα ἡ Ὑπατία ἠκολούθησε τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ. Ὁ Θεὸν ἄλλως ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἀφιέρωσε τὴν παῖδα εἰς τὰ γράμματα, μυήσας αὐτὴν ὅσα τὸ γυναικεῖον φύλον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτο ἀμύητον τότε. Καὶ δὲν ἐφέυσθη τῶν ἐλπίδων ὁ Θεὸν, διότι, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σουΐδαν ἡ Ὑπατία ἦτο «τὴν φύσιν γενναιοτέρα τοῦ πατρὸς, οὐκ ἠρέσθη τοῖς διὰ τῶν μαθημάτων παιδεύμασιν ὑπὸ τῷ πατρί, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας ἠψατο τῆς ἄλλης οὐκ ἄγεχνως». Ἦρκουν ἄλλως ἡ εὐφροσύνη καὶ ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἐνθεὸς ζῆλος αὐτῆς, ὅπως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μορφωθῇ εἰς γυναικεία σοφίαν, διότι ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ εὗρισκεν ὅ,τι ἐπόθει — τὸ περιώνυμον Μουσεῖον, τὰς ὀνομαστάς βιβλιοθήκας, ἐν αἷς ἡ φιλομουσία τῶν Πτολεμαίων εἶχεν ἀποταμιεύσει πᾶσαν ἀνθρωπίνην σοφίαν, σχολὰς φιλοσοφίας δύο, τὴν νεοπλατωνικὴν, ἔργον τοῦ Ἀμμωνίου Σακκά, καὶ τὴν ἀριστοτελικήν, ἴδρυμα τοῦ Ἀνκτολίου· σχολὴν ἱατρικὴν, τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν ἐφάμιλλον, τσαύτης φήμης καὶ τιμῆς ἀπολαύονταν, ὥστε ἤρκει τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἦν μαθητὴς αὐτῆς, ὅπως ἔχει κύρος ἀπεριόριστον. Εἴτις δ' ἐπόθει καὶ χριστιανικὴν σοφίαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἶχεν ἐκεῖ τὴν περιδοξὸν κατηχητικὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Ἀθηναγόρου. Μὴ ἐπιλανθάνωμεθα πρὸς ταῦτα ὅτι ὁ εἰς Ἀλεξανδρείαν εἰσερεύσας πλοῦτος καὶ ἡ εὐημερία εἴλυσαν καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ λογίους καὶ σοφοὺς· οὕτω δὲ θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδὲν φωτεινότερον κέντρον ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρχε τῆς παρὰ τὸν Νεῖλον ἐπωνύμου Ἀλεξανδρου τοῦ μεγάλου μεγάλης πόλεως. Εὐνοηθεῖσα λοιπὸν ὑπὸ τῆς τύχης ἡ Ὑπατία νὰ γεννηθῇ μὲν καὶ ἀνατραφῇ καὶ παιδευθῇ ἐν τοιαύτῃ πόλει, οἷα ἡ Ἀλεξανδρεία, νὰ τύχῃ δὲ πατρὸς φιλοσόφου καὶ φιλοτιμηθέντος νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀξίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα, οὐ μόνον τὴν παιδείαν τοῦ πατρὸς προσεκτέησθε, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ὑπερηκόντισεν, ὥστε ἡ τῆς κόρης λαμπρότης τὸ τοῦ γεννήτορος φῶς ἐπεσκέασεν. Ἡ φήμη περὶ τῆς ἐκτάκτου παιδείας αὐτῆς δὲν ἐβράδυνε νὰ διαδοθῇ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ, ὡς θὰ ἴδωμεν, πάντες ἔσπευδον ὅπως θαυμάσωσι τὴν φιλόσοφον γυναῖκα καὶ διδασκάλωσιν αὐτῆς. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἐνεβάθυνεν. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Σωκράτης μαρτυρεῖ περὶ τῆς Ὑπατίας ὅτι «ἐπὶ τοσοῦτον προὔβη παιδείας, ὥς ὑπερακοντίσαι τοὺς κατ' αὐτὴν φιλοσόφους, τὴν δὲ πλατωνικὴν ἀπὸ Πλωτίνου καταγομένην διατριβὴν δια-

δέξασθαι, καὶ πάντα τὰ φιλόσοφα μαθήματα τοῖς βουλομένοις ἐκτίθεσθαι». «Ὅτι δὲ τοὺς συγχρόνους αὐτῆς φιλοσόφους ὑπερηκόντισεν, ἐπιβεβαίωσι καὶ Νικηφόρος ὁ Κάλлистος, λέγων «ὑπερβῆναι μῆτοιγε τοὺς κατ' αὐτὴν φιλοσόφους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ πολλοῦ γεγεννημένους».

Τὸ δὲ ἀξιοθαυμαστότερον εἶνε, ὅτι ἡ Ὑπατία ἦν εἰδήμων οὐχὶ ἐνὸς μόνου ἐπιστημονικοῦ κλάδου, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γνώσεως κάτοχος· ἀνῆκεν εἰς τὰ ἐκτακτὰ ἐκείνα πνεύματα, ἅτινα δύνανται νὰ περιλάβωσι πᾶν εἶδος ἐπιστητοῦ. Ὡς φιλόσοφος ἐγίνωσκε πάντα τὰ φιλοσοφικὰ τῆς ἀρχαιότητος συστήματα, ἐνεβάπτισθη δὲ ἰδίᾳ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ τότε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπικρατοῦντος Νεοπλατωνισμού. Ἐν τοῖς μαθηματικοῖς διδάσκαλον ἔσχεν, ὡς εἵπομεν, τὸν πατέρα αὐτῆς Θεώναν· καὶ τὸν ἐγγηράσαντα τοῦτον ἐν τῇ μελέτῃ τῶν μαθηματικῶν πατέρα ἡ θυγάτηρ ὑπερέβαλε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἱστορικῶν. Συνέγραψε δὲ καὶ τὰ ἐξῆς μαθηματικὰ ἔργα ἡ Ὑπατία, ὧν τὸ περιεχόμενον ἀπολεσθέντων ἀγνοεῖται. Ὑπόμνημα εἰς Διόφαντον, τὸν ἔξοχον ἐκείνον ἀριθμητικόν, τὸν ἄλφα τῶν μαθηματικῶν ἐπικληθέντα· ὑπόμνημα εἰς τὰ κωνικά τοῦ Ἀπολλωνίου, τοῦ ὀνομαστοῦ Περγαίου μαθηματικοῦ. Ἐκ τῶν μαθηματικῶν δὲ κλάδων ἰδίως ἡρέσκετο ἡ Ὑπατία εἰς τὴν Γεωμετρίαν· ὅθεν ὁ Δαμασκίος (παρὰ Φωτίῳ) κατ' ἐξοχὴν αὐτὴν γεωμετρικὴν ἀποκαλεῖ. Ὁ Ἡσύχιος μαρτυρεῖ πρὸς τοὺς ὅτι ἡ γυνὴ ἐλέκθητο «ὑπερβάλλουσαν σοφίαν καὶ μαλιστα εἰς τὰ περὶ ἀστρονομίας»· ὁ δὲ Φιλοστόργιος προστίθησι «πολλῶν κρείττω γενέσθαι τοῦ διδασκάλου (Θέωνος) καὶ μαλιστα γὰρ περὶ τὴν ἀστροθεάμονα τέχνην». Ὁ δὲ Σουΐδας ἀναφέρει καὶ ἀστρονομικὸν αὐτῆς σύγγραμμα, ἀπολεσθὲν δυστυχῶς καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων, τοῦτο δὲ ἦν Ἀστρονομικός τις Κανὼν. Πρὸς ταῖς ἀνωτέρω ἐπιστήμαις ἐλέκθητο ἡ Ὑπατία καὶ τεχνουργικὰς γνώσεις, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Συνεσίου, ὅστις, δωρούμενος ἕνα ἀστρολάβον (ἀστρονομικὸν ἐργαλεῖον) πρὸς τὸν Παιώνιον, γράφει «Προσάγω δὴ σοι δῶρον, ἐμοῖτε δοῦναι, σοῖτε λαβεῖν πρεπεδέστατον· διανοίας μὲν ἔργον ἐμῆς, ὅσα μοι συνευπόρησεν ἡ σεβασμιωτάτη διδάσκαλος (Ὑπατία). Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ ἀστρολάβος ἐκεῖνος ἐφιλοτεχνήθη τῇ ἀρωγῇ τῆς Ὑπατίας. Ἡ ἐπιστήμη ὅμως ἐκείνη, ἥτις ἀπθανάτισε τὴν Ὑπατίαν εἶνε ἡ φιλοσοφία. Ταύτην ἐδιδάχθη, ὡς ἦν ἐπόμενον, πρῶτον ἐν αὐτῇ τῇ γενετείρᾳ Ἀλεξανδρείᾳ, ἀφ' οὗ πρότερον προπαρασκευάσθη ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Θεώνος· διότι τὰ μαθηματικὰ ἦσαν, οὕτως εἰπεῖν, προπαιδεῖα τις καὶ προεισαγωγὴ εἰς τὰς βαθυτέρας φιλοσοφικὰς μελέτας. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ, ὡς ἐρρέθη, ἤκμασε

τότε ἡ περιώνυμος φιλοσοφικὴ σχολή, ἥτις, τὴν τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφίαν ἀσπασθεῖσα, διετύπωσεν αὐτὴν καὶ ἀνεμόρφωσεν ὑπὸ νέαν ὁλως ἐποψιν, καὶ διὰ τοῦτο Νεοπλατωνικὴ ἐπεκλήθη. Τῆς Νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας ιδρυτὴς ἐγένετο, κατὰ τὸν τρίτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα, Ἀμμώνιος ὁ Σακκάς, ὁ Θεοδιδάκτος ἐπικληθεὶς. Ὁ Ἀμμώνιος εἶχε συμβιβάζῃ ἐν τοῖς ἐπικαίροις καὶ ἀναγκαιοτάτοις τῶν δογμάτων τὴν τοῦ Πλάτωνος γνώμην πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ οὕτως ἐθῆκε τὰς βάσεις τῆς ἐκλεκτικῆς μεθόδου τῆς μετὰ ταῦτα φιλοσοφίας.

Ἐν μόνῃ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ θὰ ἠδύνατο ἡ Ὑπατία νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν τῆς φιλοσοφικῆς ἀναπτύξεως, διδασκομένη παρ' ἀνδρῶν, ὧν τὰ ὀνόματα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μετὰ θαυμασμοῦ περιφέροντο ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ χώρᾳ· οὐχ' ἦττον δὲν ἠρκέσθη εἰς τὰ τῶν φιλοσόφων τῆς πόλεως ἐκείνης διδάγματα, ἀλλὰ, ποθοῦσα εὐρυτέραν παιδείαν καὶ ἐφιέμενη καὶ ἄλλων φιλοσόφων διδασκαλίας, ἐτράπη τὴν εἰς Ἀθήνας ἄγουσαν. Αἱ Ἀθηναὶ ἡμιλῶντο πρὸς τὴν παρὰ τὸν Νεῖλον μεγαλόπολιν ὡς πρὸς τὰ γράμματα. Καίτοι ἀποβαλοῦσαι πολὺ τῆς πάλαι ποτὲ εὐκλείας δὲν ἐταπεινώθησαν ὅμως, καὶ ἐκεῖ δὲ ἤκμαζε νεοπλατωνικὴ σχολή, ἣν ἐκόσμου ἐπίσης ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι, οἷοι Πλούταρχος ὁ Νεστορίου, ὁ Ἱεροκλῆς, ὁ Πρόκλος καὶ ἄλλοι. Ἐν Ἀθήναις λοιπὸν ἡ κροάσατο τοιούτων φιλοσόφων ἡ Ὑπατία. Ἡ φήμῃ τῆς νεαρᾶς φιλοσόφου δὲν ἐβράδυνε νὰ διαδοθῇ καὶ ἐνταῦθα· πάντες ἐπροθυμοῦντο νὰ ἰδῶσιν αὐτὴν καὶ παρὰ τῆς ἐτι διδασκομένης νὰ διδασχῶσι τι, καὶ διὰ τοῦτο ὁ οἶκος αὐτῆς ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα, ἦτο τὸ συνεντευκτήριον τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως καὶ τῶν φιλοσοφούντων.

Ἐπὶ πόσον χρόνον διέτριψεν ἡ Ὑπατία ἐν Ἀθήναις δὲν γινώσκωμεν θετικῶς· λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι νεαρὰ τὴν ἡλικίαν ἦν διδάσκαλος ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἀλεξανδρείας, δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις διατριβὴ αὐτῆς δὲν παρετάθη ἐπὶ πολὺ. Ἐπανελθοῦσα εἰς Ἀλεξανδρείαν ἡ Ὑπατία ἀνεβίβασθη ἀμέσως εἰς τὸ ὕπατον ἀξίωμα διδασκαλοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ νεοπλατωνικῇ σχολῇ· τοῦτο συνέβαιεν ἐν ἡ ἐποχῇ πλείστοι ἄνδρες φιλόσοφοι διέπρεπον ὡς συγγραφεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλα-χοῦ. Ἡ προτίμησις δὲ τῆς Ὑπατίας, γυναικὸς αὐτῆς, παρὰ πάντας τοὺς φιλοσόφους ἄνδρας, δυνάμενους ἐπίσης ν' ἀναδειχθῶσι τῆς φιλοσοφίας διδασκαλοὶ μαρτυρεῖ τρανότερον πάσης ἄλλης μαρτυρίας ὅτι πάντας τοὺς συγχρόνους φιλοσόφους ὑπερέβη.

Ἐξ ὑπολογισμῶν δυνάμεθα σχεδὸν νὰ ὀρί-

σωμεν τὸ ἔτος, ἐν ᾧ ἡ Ὑπατία ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Σουΐδας λέγει «ὅτι ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου» (395—408 μ. Χ.), οὐχ' ἦτον κατὰ τὸν Φιλοστόργιον, εἶχεν ἤδη καταστῆ περιώνυμος πολὺ πρότερον ἐπὶ Βάλεντος καὶ Βαλεντιανοῦ (379). Ὡστε δὲν ἀπέχουμεν τῆς ἀληθείας τεκμηριόμενοι ὅτι τὴν διδασκαλίαν ἀνεδέχθη περὶ τὸ 380 μ. Χ.

Ἡ Ὑπατία εἰς τοσοῦτον ὕψος φιλοσοφίας ἀνῆλθεν, ὥστε ἀπεδόθη αὐτῇ κατ' ἐξοχὴν τὸ ἐπίθετον φιλόσοφος· ὁ Σουΐδας τὴν ὀνομάζει «φιλόσοφον γινώριμον», ὁ μαθητὴς αὐτῆς Συνέσιος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τὴν προσαγορεύει «θεοφιλεστάτην φιλόσοφον» ἢ καὶ ἀπλῶς «φιλόσοφον». Ἰωάννης ὁ Μαλάλας ἐν τῇ χρονογραφίᾳ αὐτοῦ «περιβόητον φιλόσοφον» λέγει αὐτὴν, «περὶ ἧς μεγάλα ἐφέρετο» «ἔχραντον ἄστρον τῆς σοφῆς παιδεύσεως» ἀποκαλεῖ αὐτὴν ἀρχαῖον τι ἐπίγραμμα, ἔργον κατὰ τινὰς μὲν Παύλου τοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ, ἀκμάσαντος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τινὰς δὲ τοῦ μαθητοῦ αὐτῆς τῆς Ὑπατίας Παλλάδα.

Ἡ Ὑπατία ἐκέκτητο δύο προσόντα, ἅτινα ἔσχα καθ' ἑαυτὰ ὄντα, σπανίως ἀπαντῶσι συνηωμένα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ λογίᾳ γυναικὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἐν πρώτοις ἡ Ὑπατία ἦτο εὐμορφος ἢ δὲ ὠραιότης αὐτῆς, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ Σουΐδα, δὲν ἦτο κοινὴ καὶ συνήθης· κατ' αὐτὸν «ἦν σφόδρα καλὴ τε καὶ εὐειδής». Πρὸς τὴν ἀρετὴν δὲ αὐτῆς ταύτην, πρὸς τὴν τῆς μορφῆς ὠραιότητα ἡμιλλᾶτο ἄλλη ἀγῆρατος καὶ ὑπερτέρα ὠραιότης, ἡ τῆς ψυχῆς· ἦτο ἡ Ὑπατία ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ παρθένος ἐνάρετος, ἀπρὸς τῷ διδασκαλικῷ καὶ εἰς ἄκρον ἀναβάσας τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, δικαία τε καὶ σώφρων γεγυνοῦσα κατὰ τὸν Σουΐδαν. Τὸ ἐπίγραμμα, οὐ ἄνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, τὴν ἀρετὴν αὐτῆς ἐξυμνοῦν, ἔχει ὡς ἑξῆς.

«Ὅταν βλέπω σε, προσκυνῶ, καὶ τοὺς λόγους,
τῆς παρθένου τὸν οἶκον ἀστρῶν βλέπων,
εἰς οὐρανὸν γὰρ ἐστὶ σου τὰ πράγματα,
Ὑπατία σεμνὴ, τῶν λόγων εὐμορφία
ἔχραντον ἄστρον τῆς σοφῆς παιδεύσεως.

Διὰ δὲ τὴν ἐπὶ σεμνότητι φήμην, ἧς ἀπήλαυνεν ἡ Ὑπατία καὶ χάρις εἰς τὴν ἐπὶ τῆς σωφροσύνης αὐτῆς πεποιθῆσιν τῶν ἀνθρώπων, ἡδύνατο, χωρὶς νὰ προκαλεῖται σκανδαλον, νὰ διατελῇ εἰς σχέσεις πρὸς προὔχοντας ἄνδρας καὶ νὰ διατρέβῃ ἐν μέσῳ τῶν ἀνδρῶν· «διὰ τὴν παρούσαν αὐτῇ ἐκ τῆς παιδεύσεως σεμνὴν παρρησίαν», παρατηρεῖ ὁ Σωκράτης, «σωφρόνως εἰς πρόσωπον ἤρχετο· καὶ οὐκ ἦν τις αἰσχύνῃ ἐν μέσῳ ἀνδρῶν παρεῖναι αὐτὴν. Πάντες γὰρ δι' ὑπερβάλλουσαν σωφροσύνην πλέον αὐτὴν ἠδούντο καὶ κατεπλήττοντο».

Ἡ Ὑπατία, καίτοι ἐξόχως εὐειδῆς οὖσα, διέτελεσεν ἄγαμος. Καί καλεῖ μὲν αὐτὴν ὁ βιογράφος Σουΐδας «γυναῖκα Ἰσιδώρου τοῦ φιλοσόφου», ἀλλ' ἡ εἰδησις αὕτη διὰ πολλοὺς λόγους εἶνε βεβαίως ἡμαρτημένη. Διετέλεσε λοιπὸν ἄγαμος ἡ ὡραία Ὑπατία ἴσως διότι, ὡς ἀληθῆς φιλόσοφος, ἠθέλησε νὰ δείξῃ ἑαυτὴν ἀνωτέραν τῶν τοῦ φύλου αὐτῆς ὁρμῶν, τὸ ἥττον τῷ κρείττονι ὑποβάλλουσα· ἠθέλησε νὰ ἀφιέρωσιν ἑαυτὴν ὅλην μόνῃ τῇ γνώσει καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ, μὴ ἀνεχομένη νὰ περισπᾶται ἐν ταῖς μελέταις αὐτῆς ὑπὸ τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν, ἃς συνεπάγεται ὁ γάμος.

Ἀλλὰ, καίτοι ἡ Ὑπατία δὲν ἠράσθη ἀνδρὸς, κατὰ τὴν συνήθη ἔννοιαν τοῦ πράγματος, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κωλύσῃ καὶ τοὺς ἀνδρας, ἀπὸ τοῦ νὰ συλλάβωσι πρὸς αὐτὴν ἔρωτα. Ὁ ἔρωτι πρὸς αὐτὴν ἐκκαυθεὶς ἦτο εἰς τῶν μαθητῶν της, ὅστις φαίνεται προέβη καὶ εἰς ἔκφρασιν τοῦ πάθους του πρὸς τὴν διδασκαλόν. Ἀξιοθαύμαστος δὲ εἶνε ὁ τρόπος δι' οὗ αὕτη ἑαυτὴν τοῦ νεανίου ἀπήλλαξε, καὶ τὸν νεανίαν τοῦ παθήματος, τρόπος μαρτυρῶν ὅτι ἡ σοφία εἶχεν ἐξευγενίσῃ καὶ ἀποπνευματώσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ὕλην καὶ πᾶν ὕλικόν παρὰ τῇ Ὑπατίᾳ. Κατὰ τινὰ ἀρ-

χαίαν μαρτυρίαν, οἱ ἀπαιδευτοὶ ἐπίστευον ὅτι ἡ φιλόσοφος, «διὰ μουσικῆς, ἀπήλλαξε τὸν νέον τῆς νόσου». Ἡ μουσικὴ τὴν σήμερον ἤιστα συντελεεῖς καταπραΰνσιν τοιοῦτου πάθους, οἷος ὁ ἔρωσ· τούναντίον μάλιστα, ποίησις καὶ μουσικὴ εἰσὶν αἱ δύο θρηπτικαί, οὕτως εἰπεῖν. οὐσίαι τοῦ ἔρωτος· ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι, παρὰ τε Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις, ἄλλο ἐσήμαινεν ἡ λέξις μουσικὴ. Αὕτη στενῶς συνεδέετο πρὸς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν· οἱ δὲ Νεοπλατωνικοὶ ἐδόξαζον ὅτι αὕτη ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν μαγείαν, καὶ ὅτι διὰ τῆς μαγικῆς δυνάμεως αὐτῆς ἐθεραπεύοντο ἀσθενεῖαι τινες καὶ πάθη ψυχικά. Μὴ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν Παλαιάν Διαθήκην δὲν ἐθεράπευε τὸ δαιμόνιον τοῦ Σαουλ διὰ τῶν ἐναρμονίων μελῶν τῆς λύρας αὐτοῦ; Γνωστοῦ λοιπὸν ὄντος παρὰ τῷ ὄχλῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ὅτι ἡ Ὑπατία ἦτο μαθηματικὴ, ἦτοι ὡς εἵπομεν μουσικὴ, καὶ ὅτι ὡς τοιαύτη κατεγίνετο εἰς μαγικὰς τέχνας, εὐεξήγητος ἀποβαίνει ἡ παρὰ τῷ ὄχλῳ ἐπικρατήσασα γνώμη, ὅτι δῆθεν ἡ Ὑπατία διὰ τῆς μουσικῆς ἐθεράπευσε τὸν ἐραστὴν γενόμενον τοῦ κάλλους αὐτῆς νεανίαν.

Ἐπιτατὸ τέλος.

ΣΠΥΡ. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ.

Ἡ λυγερή

Συνέχεια· Ἰδε σ. 325

Εὐθὺς ἡ αἵθουσα ἐκενώθη. Αἱ γραῖαι, αἱ μετόχοποι, αἱ νεάνιδες καὶ τὰ παιδιὰ συναστίζοντο ἡδὴ ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ἐξώστου, προβάλλουσαι τὰς κεφαλὰς καὶ διαμφοισθητούσαι τὰς θέσεις ἐν ἀνταλλαγῇ φωνῶν καὶ γελώτων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠκούοντο καὶ κλαυθμυρισμοὶ στενοχωρηθέντος εἴτε πατηθέντος παιδίου.

— Τὴν κουλούρα! ἔχουν τὴν κουλούρα!... ἐφώναζε μικρὰ κορασίς, τύπτουσα τὰς παλάμας ἐξ ὑπερμέτρου χαρᾶς.

Τῷ ὄντι ὁ ὄμιλος τοῦ Βρανᾶ καὶ τῶν φίλων του ἤρχετο φέρων θριαμβευτικῶς τὴν κουλούρα. Μετὰ τὸν ἵππικόν ἀγῶνα οἱ νέοι ἐπορεύθησαν εἰς τὴν στάνην τοῦ γέρω Γκόρα, ὅπου ὁ πλούσιος οὗτος πατριάρχης μὲ τὰ κοπέλια καὶ τοὺς υἱοὺς του ὑπηρετεῖ ἐν ἀδόλῳ χαρᾷ τοὺς πολυαρίθμους ξένους του. Ἐφαγον προθύμως τὸ σουβλιστὸν ἀρνίον, τὸ πουργανωτὸν κατσίκιον καὶ τὴν ἄδολον τυρόπητταν τοῦ γέρω Γκόρα κ' ἐρόφησαν ἀφθόνως τὸν κόκκινον οἶνόν του. Μετὰ τὰς διαχύσεις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐθυμίας των, ἀποχαιρετίσαντες τοὺς βλαχοποιμένας ἐκίνησαν διὰ τὴν καμώπολιν. Ὁ Γεώργιος Βρανᾶς δὲν ἦτο ὀλιγώτερον συγκεκνημένος τοῦ Κοροΐβου, τοῦ ἀρχαίου ὀλυμπιονίκου εἰσερχομένου εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν. Ὁ ἵππος του ἦτο νικητῆς· ἄρα ἦτο καὶ αὐτὸς νικητῆς· καὶ ὅχι μόνον αὐτὸς ἀλλὰ

καὶ ὅλοι οἱ συντροφοὶ του! Καὶ ἤρχοντο ἤδη ἐξημμένον ἔχοντες τὸν νοῦν ὑπὸ τοῦ οἴνου οἱ νέοι, ὀρθὸν τὸ σῶμα ἐκ τοῦ θριάμβου, ἀνὰ τέσσαρες, μὲ τὰς χεῖρας συμπεπλεγμένας ἐπὶ τῶν ὤμων ἀλλήλων, εἰς ἓνα ὄγκον πολυσύνθετον ἐξ ἔππων καὶ ἀνδρῶν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ πρώτου στοίχου διεκρίνετο διὰ τὸ πλούσιον τῆς στολῆς καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημά του ὁ Βρανᾶς ἐμπεπερασμένην κρατῶν διὰ μαχαίριον τὴν κουλούραν, τῆς νίκης τὸ ἄθλον, καὶ ὁ ἵππος του, μεγαλοπρεπῶς βαδίζων, ἀνακινῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στεφανοφόρον κεφαλὴν, ὥσει κατενόει τὸν θρίαμβον ὃν κατήγαγε. Καὶ οἱ ἄλλοι ἵπποι μετ' εὐρύθμου βαδίσματος, ἔφερον τοὺς ὑπερῆφάνους ἀνὰβάτας των, τραγωδῶντες ἐναλλάξ, τὸ τραγῳδὶ τοῦ τροπαιοφόρου Στρατηλάτου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ποιητῆς τοῦ λαοῦ παρέστησε συγχινητικώτερον καὶ θελκτικώτερον τοῦ ὕμνογράφου τὸ θαῦμα:

Ἄγιε μ' αἰ Γεώργη στρατηγέ καὶ γριβοκαβαλλάρη, ἄρματωμένε μὲ σπαθὶ καὶ μὲ χρυσὸ κοντάρι, ὅσ' ἄγιος μοιάσεις 'ς τὴ θωριά, ὅσ' ἡλῖος 'ς τὴ λαμπρότη·

παρακαλῶ σ' ἀφέντη μου καὶ τίμιέ μου Στρατιώτη!...

Οἱ πανηγυρισταὶ οὕτω ἐπλησίαζον πρὸ τῆς οἰκίας Καινούριου. Ἀπέναντι αὐτῆς ὑπῆρχεν εὐρὺ οἰκόπεδον, κατεστραμμένος κῆπος, μ' ἐρείπια οἰκίσκου εἰς τὸ βάθος καὶ ἀρκετὰς περὶς συκομωρίας. Ἐπὶ μιᾶς τούτων ἐκυμάτιζεν ὑψηλὰ